

LOEVESTEIN

De Kist van Huig de Groot

Als 't een echte zomerdag is geweest, lang en schitterend, vol zonneshijn, en de avond daalt, dan is het kostelijk op het Groote Hoofd te Gorkum. Vredig vloeit de majestueuze Merwedestroom daarheen; men ziet de blanke zeilen, verguld door den avondgloed, en in 't Oosten, waar Maas en Waal te zamen vloeien, doemen de verweerde muren op van Loevestein.

Deze burcht, dit kasteel, verrijzend op de landtong van Monnikenland, daar pal staande als een eenzame, trouwe wachter, is een wereld op zich zelve. Die vergrijsde muren zijn tafels der historie; zij spreken van Herman de Ruyters heldenmoed; en van huwelijks-trouw en van dienstbodentrouw en van schrander beleid.

't Is waar: het jaar 1621 is rijk geweest aan ontsnappingen, die aan het wonderbaarlijke grenzen, en nog heden bewonderen we de wakkere vrouw van den Remonstrantschen predikant Sapma, die in den avond haar man opzocht in het Amsterdamsche rasphuis.

Zij had een doek omgeslagen, en hem om de kin dichtgespeld. De cipier vroeg haar, of er iets aan schortte, en zij antwoordde op vaardigen toon: „Ik moet oppassen voor de avondlucht; de kiespijn kwelt me.”

Zij was wat in haar schik!

„Kijk,” zei ze tot haar man, toen ze alleen waren, „nu trek jij mijn kleeren aan, en ik trek de jouwe aan!”

„En dan?” vroeg hij op verbaasden toon.

„Dan stap jij de gevangenis uit in mijn kleeren, en de vrienden, die op je staan te wachten, zullen voor 't overige zorgen. Het zal als gesmeerd gaan!”

„En jij dan, mijn alderliefste?”

„Ik zal dan een poosje voor jou gaan zitten, mijn schat.”

In dien avond verliet een gestalte, die zich zoo klein mogelijk maakte, den doek met een paar spelden extra om de kin vastgemaakt, het rasphuis.

Het was dominee Sapma, en de ontsnapping slaagde. Mevrouw bleef achter, en de cipier was woedend.

„Ge hebt me schandelijk misleid,” bulderde hij, „maar ge zult er niet van oprisschen.”

De man was er niet achter; het was de huwelijks-trouw, die in dat armelijk rasphuis schitterde met gouden glans.

En met de straf liep het nog al af. Ik ben verzekerd, dat de vrouwen der strenge rechters voor de gevangene in de bres zijn gesprongen, en binnen enkele dagen werd zij in vrijheid gesteld.

Doch de kist van Hugo de Groot schittert niet minder luistervol dan de doek van Mevrouw Sapma. Eigenlijk behoorde die merkwaardige doek in de historische kist te liggen, maar hij zal allang door de mot zijn verteerd, terwijl we een overvloed bezitten van kisten, die er alle aanspraak op maken, de echte kist van den echten Huig te zijn.

* * *

Hugo de Groot, die door de mannen der wetenschap de Fenix der geleerden werd genoemd, zuchtte op het sombere Loevestein.

Hij had geen sterke constitutie; hij sukkelde dikwijls met de maag. Maar zijn geest bleef frisch; de boeken, hem door den hoogleeraar Erpenius en anderen gezonden, waren hem welkome gasten, en zijn scheppend brein was rusteloos werkzaam, om nieuwe boeken te schrijven. Het merkwaardige werk: „Het bewijs van den waren Godsdienst,” in Nederlandsche verzen geschreven, om ze te gemakkelijker in 't geheugen te prenten, was bedoeld voor de Nederlandsche zeelieden, die tot in de uithoeken der oceanen doordrongen. De Groot wilde hun de wapens in de hand geven, om de waarheid van de Christelijke Religie tegen de Heidenen, de Joden en de Mohammedanen te kunnen verdedigen.

De Groot verzuimde niet, zooveel mogelijk lichaams-beweging te nemen, maar er was hem slechts een enge ruimte bescheiden, en zoo kwam hij op de gedachte, zich een drijftol met een zweep aan te schaffen, en dat spel vond hij zóó doelmatig, dat hij 't ook later, na de ontsnapping, menigwerf heeft beoefend.

Hoe gelukkig, dat zijn vrouw en zijn vijf kinderen op Loevestein werden toegelaten!

Zijn gade, Maria van Reigersbergen, uit een aanzienlijk Zeeuwisch geslacht gesproten, was de zonneshijn in de eenzaamheid zijner gevangenis. Zij was een echte Zeeuwin: kloek en kordaat, schrander en gevat, standvastig in allen tegenspoel.

O, deze Hugo de Groot was zwaar gestraft! Zijn weg ging rakelings langs het schavot; hij was tot levenslange

kerkerstraf veroordeeld, en al zijn goederen waren verbeurd verklaard.

Maar daarom versaaude Maria van Reigersbergen niet. Zij worstelde tegen den tegenspoed in; als er te klagen was, dan ging zij met fieren moed naar 's-Gravenhage, om haar beklag te doen, en met luitenant Deventer, den kommandant van Loevestein, leefde zij op gespannen voet.

Hij was streng en achterdochtig, en zijn maatregelen, om een ontsnapping te voorkomen, strekten zich ver uit. Elsje van Houwening, de twintigjarige dienstbode van Mevrouw de Groot, werd door hem allerminst vertrouwd. Dat leuke gezicht met dien onvervaardigen opslag der oogen, haar gevatheid en haar slagvaardigheid vervulden hem met groote zorgen, en toen hij een keer bemerkte, dat zij een praatje maakte met werklieden, die een verdieping lager uit het venster hingen, liet hij dat venster dichtspijkeren.

Hij dacht er zelfs over, de vensters van den gevangene nog kleiner te maken, en het zou allicht ook zijn geschied, indien de menschlievende dokter Benschop uit Gorkum, de arts van De Groot, niet tusschenbeide was gekomen.

De achterdocht van den kommandant werd nog verscherpt, toen hardnekkige geruchten de ronde deden, dat de energieke gade van den beroemden geleerde reeds een aantal touwladders van Gorkum had betrokken, om bij een ontvluchting dienst te doen.

Deventer rapporteerde alles getrouwelijk aan het hoogste gezag. Er kwam zelfs een Amsterdamsche wagenmeester, die echte valkenoogen in zijn hoofd had, om naar die geheimzinnige touwladders een onderzoek in te stellen, maar al zijn speurzijn schoot te kort.

Hoe zou hij ze ook vinden? Ze waren er niet.

Maar het Contra-Remonstrantsche volk was er niet gerust op. Er was een sterke vrees, dat De Groot toch nog een keer zou ontsnappen en de kommandant verdubbelde het toezicht.

Men heeft het hem ten kwade geduid, en dat hij zich soms tot kleinzieligheden liet verleiden, is niet tegen te spreken. Maar hij was verantwoordelijk voor den gevangene; men hoorde van zoo vele ontvluchtingen, en de listen, om te ontsnappen, gingen tot in het ongeloofelijke.

Voor al op de kist had hij het voorzien, die geregeld met boeken voor den gevangene aankwam. De Delftsche veerschuit bracht ze mee; zij werd bij Daetselaer, een eezamen Gorkumschen poorter, die in de Gasthuisstraat woonde, en een flink beklanten winkel in Engelsche garens en linten dreef, neergezet, om vervolgens met de eerste gelegenheid naar Loevestein vervoerd te worden. De kommandant verzuimde niet, den inhoud der kist bij aankomst en vertrek te inspecteeren. Hij vond echter niets verdachts — nooit; het waren al maar boeken.

De kist begon haar aantrekkingskracht voor zijn speurzijn te verliezen. Uit plichtsbefes onderzocht hij ze nog bij de aankomst, maar bij 't vertrek vond hij 't geheel onnoodig. Hij staarde op één punt: dat de kist ontvluchttingsmateriaal zou kunnen mede brengen, en er was geen haar op zijn hoofd, dat er aan dacht, hoe mevrouw De Groot daarvan gebruik zou maken, om haar man te stoppen in die kist, die slechts vier voet min twee duim lang was.

* * *

Daar stond weer op een keer de kist in de schrijfkamer van De Groot.

„Ga er eens in!” zei mevrouw tot haar man.

Hij was van gemiddelde lengte, en de historie meldt, dat hij er gekromd en in bochten nauwelijks in liggen kon. 't is te begrijpen. Maar 't ging toch. Zij sloot de kist, en ging er op zitten, want zij moest weten, hoe lang hij 't in die benarde positie zou kunnen uithouden.

Op den Zaterdag kwam zij bij de bevriende familie Daetselaer. De klokken luidden.

„Wat beteekent dat gelui?” vroeg ze.

„'t Zal overmorgen jaarmarkt zijn,” antwoordde de vrouw van Daetselaer.

„Mogen dan alle ballingen binnenkomen?”

„Ik denk het.”

Mevrouw De Groot begon te lachen.

„Zoudt gij, indien ik mijn man dan inbracht, hem wel in huis durven nemen?”

Het leek een scherts, maar had een diepen achtergrond. En de vrouw van Daetselaer, die het als een grap opvatte, antwoordde lachend: „Waarom niet? Wij zullen dat wel stellen.”

Toen klopte mevrouw De Groot haar op den schouder en zeide: „Gij zijt een beste vrouw, hoor!”

De beslissing naderde, en Maria van Reigersbergen zou haar naam onsterfelijk maken in de geschiedenis. Zij zou niet aarzelen. Er lag een vastberaden trek op haar gelaat, toen ze weer den voet zette op den drempel der Loevesteinsche gevangenis.

Het werd Zondagmorgen.

„Moeder,” zei haar dochttertje, „morgen moet Vader weg, hoe 't weer ook moge zijn!”

Verbaasd keek de vader zijn vrouw aan. Het dochttertje wist van niets; slechts de vader en de moeder hadden het geheim der ontvluchting besproken.

„Dat is de stem van God!” fluisterde De Groot ontroerd; „Hij wil het.”

En die overtuiging werd versterkt door de tijding, dat de kommandant naar Heusden was vertrokken.

Zoo brak de gedenkwaardige Maandagmorgen aan. *)

„Elsje,” riep Mevrouw: „kom eens hier!”

Het meisje kwam. Mevrouw keek zeer ernstig, en zij volgde Mevrouw in de slaapkamer van haar man. Zij had niet het flauwste vermoeden van hetgeen haar meegedeeld zou worden.

De Groot vertelde haar het vermetele plan. Mevrouw zou den koffer kunnen bestellen te Gorkum, maar om argwaan te voorkomen, was het beter, dat Elsje het deed.

„Durf je 't aan, Elsje?”

Zij was even kordaat als Mevrouw, en er was geen aarzeling.

„Ik durf het aan.”

Maar er lag bij alle kloekheid een trek van voorzichtigheid in haar karakter.

„Kan ik er kwaad mee, Mijnheer?”

De Groot wilde haar niet misleiden.

„Niet naar rechten, Elsje, maar ik ben ook onschuldig, en gij ziet, hoe men mij behandelt.”

Toen toonde dit dienstmeisje zich in al haar trouw, in haar grootheid, in haar toewijding. Zij kende nog niets van den klassenstrijd, die een uitvinding zou zijn eener latere eeuw.

„Ik waag 't er op,” zei ze; „er mag dan van komen, wat er wil!”

En omdat zij dit zeide, en 't er op waagde, schittert de naam dezer eenvoudige dienstbode met grooten glans in onze geschiedenis.

De Groot wierp zich op de knieën, en hij riep tot God. Hij worstelde een uur lang in het gebed. Toen stapte hij in de kist. Het was ongeveer half negen in den morgen.

Hij had niets aan dan linnen onderkleeren en zijden kousen. Een Nieuw-Testament vormde met enig gesponnen garen zijn hoofdkussen; de zorgzame huisvrouw bezorgde zijn hoofd tegen schommelen en stooten; onder de knieën werden eenige boeken gelegd.

De huisvrouw nam afscheid van haar man; haar oogen weenden in dit aandoenlijk oogenblik, maar haar hart hoopte. God is immers goed; Zijn goedertierenheid duurt in der eeuwigheid. . . .

Zij sloot de kist; ze gaf den sleutel over aan Elsje. Toen kuste zij het slot; het was de kus, die voor haar man was bestemd — o huwelijksliefde, wat zijt gij sterk en groot!

* * *

Bij allen ernst en al de dramatische spanning van deze

*) 22 Maart 1621.

Naar een oude tekening

zeldzame ontvluchting ontbreekt toch niet een humoristische trek.

De wereldberoemde schrijver van „De Vrije Zeevaart” werd door dertien gesloten en gegrendelde deuren heen gesjouwd door soldaten, die hem moesten bewaken. Zij deden het morrend en mopperend, want het was een harde karwei, om die zware kist de trappen af te zeulen, en ze vonden het vreemd en raadselachtig, dat die Arminiaansche boeken zoo zwaar waren.

Ze keken elkander aan en zeiden: „Daar zit meer in dan boeken,” en de vrouw van een soldaat riep: „Er kan best een Arminiaan in zitten.”

Een Arminiaan... Verbeeld je, dat er Huig de Groot zelf eens in zat....

De soldaten zetten de kist neer. Spoorslags ging een gezantschap naar de vrouw van den kommandant.

„De kist is zoo rebelsch zwaar,” zeiden ze; „misschien zit er de groote Arminiaansche ketter wel in.”

„Liet mijn man de kist bij het terugzenden onderzoeken?” vroeg ze.

„In langen tijd reeds niet meer.”

„Dan behoeft het nu ook niet.”

En dat antwoord besliste de zaak.

Het was een onstuimige lucht; er woei een stijve koelte. De schipper Jan Wouterszoon lag reeds met ongeduld te wachten op de vracht, maar de plank was dun, en Elsje verzocht hem, er een zwaardere plank over heen te leggen.

„Waarom?” vroeg de schipper.

„Omdat de kist zooveel kostbare boeken bevat.”

Het zeil werd geheschen, en Elsje zwaaide met den bonten zakdoek boven haar hoofd.

Daar stond een eenzame vrouw uit een klein vensterke van Loevestein te turen naar de schuit. En toen zij dat bemoedigend sein van Elsje zag, fluisterde zij: „Ga heen, mijn echtgenoot! En laat ik u niet wederzien dan in de vrijheid!”

Elsje waakte. De schuit helde sterk over, en zij verzocht den schipper, de kist vast te sjoeren. Een officier zette zich boven op de kist, de wanden met zijn hakken bewerkend, en ze verzocht hem, dit na te laten, om het porselein in de kist niet te beschadigen.

De vaart was voorspoedig, en Elsje haalde verruimd adem, toen de Gorkumsche kant was bereikt. Zij beloofde een extra fooi, als de kist aanstonds werd bezorgd, en zij wilde er niets van weten, dat de kist op een kruiwagen werd gezet.

Zoo werd de zware kist dan op een burrie gezet, en de schipper en diens zoon droegen ze.

„Vader,” zei de zoon in eens, „’t is net, alsof er iets leeft in de kist.”

„Daar zit geest en leven in die boeken,” antwoordde Elsje slagvaardig.

’t Was een heele drukte op de Gorkumsche jaarmarkt, en dwars over de Markt*) liet zij de kostbare vracht met de Arminiaansche boeken bij Daetselaer achter in huis brengen.

Zij betaalde de dragers, en liep naar voren, naar den winkel, waar Daetselaer en diens vrouw bezig waren, de klanten te bedienen.

Zij wenkte de vrouw van Daetselaer.

„Juffrouw,” fluisterde ze, „ik heb mijn heer daar achter in een koffer; ge moet zien, hoe ge hem wegstrijgt!”

Indien een bliksemstraal voor haar voeten was ingeslagen, zoo had juffrouw Daetselaer niet harder kunnen schrikken, maar zij bewaarde haar zelfbeheersching, en ging mee naar achter.

„Mijnheer!” riep het meisje, doch er kwam geen antwoord. De kist zweeg.

Toen barstte het meisje, dat zich zoo heldhaftig had gedragen, uit in den kreet: „Mijnheer is dood!”

Maar hij was niet dood; hij klopte tegen de kist, en Elsje opende het slot. Hij stond op uit de kist, waarin

*) door het Hugo-de-Groot-poortje.

hij de twee hachelijkste uren zijns levens had doorgebracht; het was als een opstanding uit de dooden. Juffrouw Daetselaer verkwikte hem met een glas Spaanschen wijn.

„Wat ziet ge bleek!” zei De Groot; „ziet ge altijd zoo bleek?”

„Nee, mijnheer,” was haar antwoord; „maar ik ben ontsteld, u hier te zien.”

Er was alle reden voor die ontsteldheid.

„De gevolgen kunnen schrikkelijk zijn,” ging zij voort, „voor mij en voor mijn man. We kunnen straatarm worden; al onze bezittingen kunnen verbeurd worden verklaard, en mijn man zal mogelijk in uw plaats moeten gaan zitten.”

Toen toonde Hugo de Groot het beeld van den waren Christen.

„Luister,” zeide hij. „Ik heb vurig gedankt, dat mijn verlossing zoover is geslaagd. Maar zou ’t zoover komen, als gij vreest, dan ben ik bereid, op staanden voet in de koffer te stappen, om weer naar mijn gevangenis gebracht te worden.”

Dat antwoord ontroerde haar.

„Nee,” zei ze, „wij hebben u hier, en ’t ga zoo ’t wil, wij zullen u voort helpen!”

In een metselaarspak, de handen met kalk ingewreven, vertrok hij des voormiddags te elf uur, door een metselaar verzeld, met het veerbootje naar den overkant, en bereikte des avonds Waalwijk, terwijl hij den volgenden dag in den middag op een gehuurde kar welbehouden te Antwerpen aankwam.

Het is een der schoonste en treffendste geschiedenissen uit een veel bewogen tijd. Maria van Reigersbergen ging vrij uit, en heden verheugen zich de zonen der Contra-Remonstranten even hartelijk als de zonen der Remonstranten over deze merkwaardige ontsnapping, waarop geen smet van verraad of omkooprij valt.

Allen deden hun plicht, de kommandant Deventer inbegrepen. Want toen hij des Maandagsavonds, uit Heusden teruggekeerd, de ontvluchting van De Groot vernam, voer hij onmiddellijk over naar Gorkum, alarmeerde de stad, en stormde op de Delftsche veerschuit af, die de gevaarlijke kist bevatte, want op die kist had hij ’t weer voorzien.

De kist werd gevonden, maar ze was leeg. En Maria van Reigersbergen zei met haar vrolijksten glimlach tot hem: „Mijn vriend! Dat vogeltje is u ontvlogen, maar het koutje is er nog!”

L. PENNING

OP REIS

Korntal

Daar staat in Korntal behalve de school, waarin wij logeerden en die een school met uitgebreid leerplan is, een soort lyceum; ten eerste een meisjes-school met internaat, ten tweede: een Kleinschülerheim, waarin kleinere jongens (88 op ’t oogenblik) en een Groszschülerheim, waarin een paar honderd leerlingen geherbergd worden. Uit heel Württemberg en daarbuiten zendt men de leerlingen er heen. Ook uit Holland had men een leerling. Ik heb mij afgevraagd, waarom wij voor onze jongens niet meer van deze school gebruik zouden maken. En ik heb met den heer Graf over deze zaak gesproken. Korntal had daarover ook reeds gedacht. Van onze jongens gaan er nog wel eens naar het veel duurder Pädagogium in Godesberg. Maar het komt mij voor, dat de Christelijke school in Korntal toch voor onze jongens wel beter zou zijn. Er is goede gelegenheid om onderwijs in het Nederlandsch te ontvangen. Er kan een afzonderlijke klas voor Hollanders worden